

Arabiska för SFI-lärare

Text: Anderas Hallberg

Arabiska är idag det näst största språket i Sverige, efter svenska och före finska. Vi vet inte exakt hur många talare av arabiska som bor i Sverige, men det finns nästan en halv miljon människor bosatta i Sverige som är födda i ett arabisktalande land. Arabiska tillhör den semitiska grenen i den afroasiatiska språkfamiljen och har alltså inget släktskap med svenska och den indoeuropeiska språkfamiljen. Arabiska och svenska är därför mycket olika varandra i allt från ljudsystem och grammatik till skriftkultur. I den här artikeln beskriver jag några sådana skillnader som är av betydelse för arabiska inlärare av svenska.

"En första utmaning för arabisktalande inlärare av svenska är det stora antalet vokaler."

Uttal

En första utmaning för arabisktalande inlärare av svenska är det stora antalet vokaler. Arabiska har ett stort antal konsonanter, inklusive många som saknas i svenska. Att lära sig de svenska konsonantljuden brukar därför inte vara någon stor svårighet för arabisktalande personer, undantaget ljuden *v*, *p* och *ng* som saknas i arabiska. Däremot har arabiska ett mycket enkelt vokalsystem. Det varierar en del från dialekt till dialekt, men i standardarabiska, den formella och skriftspråkliga formen av arabiska, finns endast sex vokaler: *a*, *i* och *u* (uttalat som svenskt *o*), *var* och *en* i en lång och en kort variant. Detta kan jämföras med svenskans 17 vokaler. När man som arabisktalande person lär sig svenska måste man därmed lära sig både att uppfatta och att producera vokaler enligt flera nya, finmaskiga distinktioner som man kanske inte tidigare var medveten om, t.ex. mellan *e* och *ä* eller *y* och *i*. Ett sätt att träna detta kan vara med riktade övningar med minimala par (*din/dyn*, etc.).

ANDREAS HALLBERG

Andreas Hallberg är docent i arabiska vid Göteborgs universitet där han undervisar i och forskar om arabiska. Hans forskningsintressen rör bland annat det arabiska skriftsystemet, läsning, språkideologi och standardarabisktalspråk. Hans senaste bok, "Om arabiska", är en lättillgänglig introduktion till arabiska och arabisk språkvetenskap.

Vidare är arabiska mycket restriktivt i hur konsonanter och vokaler kan kombineras. I arabiska finns i regel inte fler än två konsonanter i följd, och inte två vokaler i följd, åter igen med viss variation i dialekterna. Ord som *avstå* eller *Andreas* kan därför vara svåra för arabisktalande personer att uttala. Ofta anpassas de till arabisk stavelsestruktur, som *avestå* och *Anderejas* eller liknande.

Verblösa satser

I arabiska används inget ord för *är* i presens. Den enklaste typen av meningar i arabiska är därför en typ av verblös sats som består av två led där det första leDET "är" det andra, motsvarande *Mitt namn Andreas, Detta bra*. Att utelämna verbet är upplevs därför som mycket naturligt för arabisktalande personer och det kan lätt spillas över till hur man formulerar meningar på svenska.

Bestämning

Arabiska har ingen obestämd artikel, motsvarande en eller ett. För att sätta ett ord i obestämd form använder man helt enkelt det " nakna " substantivet, t.ex. *kitāb* 'bok'. Den bestämda artikeln är *al-*, som läggs till som ett förled: *al-kitāb* 'boken'. Så långt har svenska och arabiska strukturellt parallella system. Där de skiljer sig åt är i generiska uttryck. På svenska använder man för generiska uttryck en form som är varken bestämd eller obestämd:

- (1)
 - a. *Han gillar kaffe.*
 - b. *Jag har tagit körkort.*

På arabiska använder man i för generiska uttryck i stället bestämd form, med *al-*. Detta gör att det finns en förrädisk likhet mellan de två språkens bestämningsystem och det är därför vanligt att hos arabiska inlärare av svenska höra meningar som

- (2)
 - a. *Han gillar kaffet.*
 - b. *Jag har tagit körkortet.*

Ett sätt att beskriva det här förhållandet är att svenska har tre former för bestämning (bestämd, obestämd, generisk) medan arabiskan har två (bestämd, obestämd), och att arabiska täcker upp saknaden av en generisk form med att använda bestämd form. Detta förhållande illustreras i tabellen nedan.

	Svenska	Arabiska
Bestämd	-en/-et	al-
Obestämd	en/ett	Ø
Generisk	Ø	al-

Inga sammansatta ord

Ordsammansättningar är ett typiskt indoeuropeiskt fenomen som är mycket ovanligt i arabiska. På arabiska använder man i stället en konstruktion där två ord helt enkelt står bredvid varandra utan att vara sammansatta till ett enda ord. Denna konstruktion, på arabiska kallad *idāfa*, används för konkret ägande, med det ägda först och ägaren sist:

- (3)
 - a. *kurat al-walad*
boll pojken
'pojken's boll'
 - b. *ism al-jāmi'a*
namn universitetet
'universitetets namn'

Samma konstruktion, att sätta två substantiv efter varandra, används också när man vill modifiera ett koncept med ett annat, det vill säga där man ofta använder sammansatta ord på svenska:

- (4)
 - a. *kurat al-qadam*
boll foten
'fotboll' [fotens boll]
 - b. *maktabat al-jāmi'a*
bibliotek universitetet
'universitetsbiblioteket' [universitetets bibliotek]

Notera att ordföljden i de här fraserna är motsatt i arabiska och svenska. På svenska har vi det modifierade ordet sist ("fotboll" är en typ av boll), medan man på arabiska har det modifierade ordet först. Detta gör att den svenska ordföljden för sammansättningar är motsatt den i arabiska motsvarigheter. Det är därför lätt hänt att arabisktalande personer byter plats på orden, speciellt i nybildade sammansättningar.

Meningar och skiljetecken

Arabiska och svenska har som bekant olika alfabet, och den som lär sig det andra språket måste lära sig en ny uppsättning bokstäver. Något som är lätt att förbise i samband med detta är att språken också skiljer sig mycket åt i användningen av skiljetecken. Arabiska har i stort sett samma uppsättning skiljetecken som svenska, men de används på ett annorlunda och mycket friare sätt.

För det första brukar man i arabiska inte konsekvent använda punkt för att skilja meningar åt. Ofta används punkt konsekvent

endast i slutet av paragrafer och bara sparsamt mellan meningar inom en paragraf. Huvudsatser inom paragrafen skiljs istället åt med konjunktioner, framför allt *wa-* 'och', utan att detta markeras med ett skiljetecken, i vad som för en svensk läsare skulle uppfattas som en enda lång mening. Dessutom finns det i arabiska inte heller stora och små bokstäver som markerar en ny mening. Arabisktalande personer är därför ofta ovana att segmentera texter i meningar och att konsekvent använda punkt enligt europeiskt bruk. För det andra har man på arabiska ofta ett ordmellanrum mellan ett ord och efterföljande skiljetecken. För det tredje är det på arabiska vanligt att mycket fritt kombinera olika skiljetecken, såsom "...", "!!" eller "!!?". I sakprosa är det till exempel vanligt med "!!?" för att markera retoriska frågor, även utan någon speciell emfas.

Reglerna för skiljetecken är alltså mycket friare i arabiska än vad de är i svenska, och det är inte heller något man tränas speciellt noga i att använda i skolan i arabiska länder. Det att använda skiljetecken efter strikta regler kan därför vara något för arabisktalande personer och något som tar ett tag att behärska och vänja sig vid.